

Nr 304.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om förhöjt dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m.; given Stockholms slott den 26 september 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels antaga härvid fogade förslag till

1. lag om förhöjt dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag samt

2. förordning om förhöjt dyrtidstillägg å blindhetsersättning,
dels ock bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

F ö r s l a g
till
L a g
om förhöjt dyrtidstillägg & folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den som är berättigad till dyrtidstillägg enligt lagen den 7 februari 1941 (nr 57) om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag skall, där tilläggs pension, invalidunderstöd eller barnbidrag utgår för december 1941, under sistnämnda månad erhålla ytterligare dyrtidstillägg, avseende andra halvåret 1941 och motsvarande en sjättedel av pensionens, understödets eller bidragets belopp för halvåret.

2 §.

Till kostnaderna för i denna lag avsett dyrtidstillägg bidraga kommuner och landsting med belopp, motsvarande en tolfedel av deras andelar i kostnaderna för under år 1941 utanordnade tilläggs pensioner, invalidunderstöd och barnbidrag.

Återstående kostnad bestrides av staten.

3 §.

Bestämmelserna i lagarna om folkpensionering och om barnbidrag skola, där ej annat följer av 1 och 2 §§, i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet beträffande dyrtidstillägg som i denna lag avses; dock äger Konungen uppdraga åt pensionsstyrelsen eller med avseende å fall, som beröra även postverket, åt pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen gemensamt att meddela de närmare föreskrifter, som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

F ö r s l a g
till
F ö r o r d n i n g
om förhöjt dyrtidstillägg å blindhetsersättning.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den som är berättigad till dyrtidstillägg enligt förordningen den 7 mars 1941 (nr 104) om dyrtidstillägg å blindhetsersättning skall, där sådan ersättning utgår för december 1941, under sistnämnda månad av statsmedel erhålla ytterligare dyrtidstillägg, avseende andra halvåret 1941 och motsvarande en sjättedel av blindhetsersättningens belopp för halvåret.

2 §.

Bestämmelserna i förordningen om blindhetsersättning skola, där ej annat följer av 1 §, i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet beträffande dyrtidstillägg som i denna förordning avses; dock äger Konungen uppdraga åt pensionsstyrelsen att meddela de närmare föreskrifter, som, utöver vad denna förordning innehåller, finnas erforderliga för förordningens tillämpning.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 september 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *ytterligare dyrtidstillägg för år 1941 å folkpensioner, invalidunderstöd, barnbidrag och blindhetsersättningar* samt anför:

Gällande bestämmelser.

Enligt *lagen den 7 februari 1941 (nr 57) om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag* skall den som åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd eller barnbidrag under år 1941 erhålla dyrtidstillägg därå med belopp, motsvarande en sjättedel av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets belopp för året. Dyrtidstillägg utgår dock icke å pension, understöd eller bidrag, som icke uppgår till 12 kronor om året (1 § första stycket). Dyrtidstillägg utbetalas halvårsvis å den tid och i den ordning Konungen bestämmer. Tillägg, som förfaller till betalning tidigare än under kalenderhalvårets sista månad, utgår med oförändrat belopp, även om tilläggspensionen, invalidunderstödet eller barnbidraget minskas eller upphör att utgå efter den månad, under vilken förfallotiden infaller. Dyrtidstillägg utgår icke, där tilläggspension, invalidunderstöd eller barnbidrag upphört att utgå, när dyrtidstillägg eljest skulle hava förfallit till betalning (1 § andra stycket). Till kostnaderna för dyrtidstillägg bidraga kommuner och landsting med belopp, motsvarande en sjättedel av deras andelar i kostnaderna för under år 1941 utanordnade tilläggspensioner, invalidunderstöd och barnbidrag. Återstående kostnad för dyrtidstillägg bestriides av staten (2 §). I lagens 3 § lämnas därefter föreskrifter angående giltighet i tillämpliga delar av bestämmelserna i lagarna om folkpensionering och om barnbidrag samt angående rätt för Konungen att uppdraga åt pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen att meddela de närmare föreskrifter för lagens tillämpning, vilka finnas erforderliga.

Särskilda bestämmelser angående tillämpningen av lagen hava utfärdats

genom *kungörelse den 7 februari 1941 (nr 58)*. Enligt kungörelsen utbetalas dyrtidstillägg av myndighet, som utbetalar den förmån, å vilken dyrtidstillägg beräknas (1 §). På grund härav utbetalas dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd av postverket och dyrtidstillägg å barnbidrag av pensionsstyrelsen. Jämlikt kungörelsen har dyrtidstillägg för första halvåret 1941 utbetalats i februari eller, i vissa fall, i maj. Dyrtidstillägg för andra halvåret 1941 skall utbetalas i november månad (2 §). Kungörelsen innehåller härutöver vissa bestämmelser angående förskottering av dyrtidstillägg (3 §), angående fattigvårdssamhälles och kommunalt organs rätt till dyrtidstillägg (4 §) samt om rätt för pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen att meddela kompletterande föreskrifter (5 §).

Enligt de nyss omnämnda bestämmelserna omfattar varje utbetalning av det för år 1941 bestämda dyrtidstillägget en tolfedel av folkpensionens, invalidunderstödet eller barnbidragets årsbelopp. För de förmånstagare, vilkas pension, understöd eller barnbidrag utbetalas månadsvis, innebär detta, att de erhålla dubbelt månadsbelopp av ifrågavarande förmån de månader, under vilka dyrtidstillägg utbetalas. Detta förhållande möjliggör vad beträffar det övervägande antalet innehavare av folkpension och invalidunderstöd, nämligen för praktiskt taget alla dem som uppbära pensionen eller understödet månadsvis, den väsentliga lättnaden i utbetalningsförfarandet, att särskilda kvittenshäften för utbetalning av dyrtidstillägg icke erfordras. Vederbörande posttjänsteman förser medelst en stämpel den kupong i det ordinarie kvittenshäftet för folkpensionen eller invalidunderstödet, som förfaller till betalning den månad, då dyrtidstillägget skall utgivas, med en extra kvittomening för dyrtidstillägget, innehållande ett formulär till erkännande att pensions- eller understödstagaren såsom dyrtidstillägg mottagit det å kupongen tryckta ordinarie månadsbeloppet. För utbekommande av dubbelt månadsbelopp erfordras således två namnunderskrifter av pensions- eller understödstagaren, nämligen en under den vanliga på kupongen tryckta kvittomeningen och en under den påstämplade, dyrtidstillägget avseende kvittomeningen. Med hänsyn till att folkpensionen ofta lyftes av representant för den som undertecknat kvittot bör påstämplingen ske senast vid den ordinarie månadsutbetalning, som äger rum närmast före utbetalningen av dyrtidstillägget. Även för utbetalning av dyrtidstillägg å barnbidrag innebär det vissa fördelar att varje utbetalning omfattar ett månadsbelopp av barnbidraget.

Enligt *förordningen den 7 mars 1941 (nr 104) om dyrtidstillägg å blindhetsersättning* skall den, som åtnjuter blindhetsersättning, under år 1941 av statsmedel erhålla dyrtidstillägg därå med belopp, motsvarande en sjätte-del av blindhetsersättningens belopp för året (1 § första stycket). Dyrtidstillägg utbetalas halvårsvis å den tid och i den ordning Konungen bestämmer. Tillägg, som förfaller till betalning tidigare än under kalenderhalvårets sista månad, utgår med oförändrat belopp, även om blindhetsersättningen upphör att utgå efter den månad, under vilken förfallotiden infaller. Dyrtidstillägg utgår icke, där blindhetsersättningen upphört att utgå, när dyrtidstillägg el-

jest skulle hava förfallit till betalning (1 § andra stycket). I övrigt lämnas i förordningen föreskrifter angående giltighet i tillämpliga delar av bestämmelserna i förordningen om blindhetsersättning samt angående rätt för Koningen att uppdraga åt pensionsstyrelsen att meddela de närmare föreskrifter, som finnas erforderliga (2 §).

Vissa tillämpningsföreskrifter hava meddelats av Kungl. Maj:t genom *kungörelse den 7 mars 1941 (nr 105) med särskilda bestämmelser angående tillämpningen av förordningen om dyrtidstillägg å blindhetsersättning*. Enligt kungörelsen utbetalas dyrtidstillägg å blindhetsersättning av pensionsstyrelsen för första halvåret 1941 i mars månad och för andra halvåret 1941 i november månad (1 §). Vidare bemyndigas i kungörelsen pensionsstyrelsen att meddela kompletterande föreskrifter (2 §).

Utredningar av pensionsstyrelsen.

Till grund för lagen den 7 februari 1941 och förordningen den 7 mars 1941 låg en av pensionsstyrelsen verkställd, med skrivelse den 28 november 1940 till Kungl. Maj:t överlämnad utredning. Lagen förelades riksdagen genom proposition nr 20 och förordningen genom proposition nr 41.

Beträffande storleken av dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag anförde pensionsstyrelsen i *utredningen den 28 november 1940*, att det av Kungl. Maj:t kvartalsvis på grundval av socialstyrelsens indexberäkningar fastställda levnadskostnadstalet — ett procenttal som angiver levnadskostnadernas förhållande till 1935 års genomsnittliga levnadskostnadsnivå — stigit från 108 den 1 juli 1939 till 126 den 1 oktober 1940 eller alltså under denna tid med $16\frac{2}{3}$ procent. Att märka vore emellertid att levnadskostnadstalet fastställes med hänsyn till en hushållsbudget för familj om man, hustru och två barn, åtnjutande en viss realinkomst, som beräknas med utgångspunkt från en årsinkomst av omkring 3,500 kronor år 1935. Lades i stället en understödstagares normalbudget till grund för indexberäkningen, syntes enligt vissa av styrelsen inhämtade upplysningar levnadskostnadsstegringen under nyss angivna tid hava varit något större. Med hänsyn till levnadskostnadsstegringen syntes en lämplig förhöjning kunna vinnas genom två extra månadsutbetalningar årligen.

Med *skrivelse den 30 augusti 1941* har pensionsstyrelsen framlagt resultatet av verkställd utredning, huruvida en höjning av det för år 1941 bestämda dyrtidstillägget å vissa folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag — ävensom å blindhetsersättningar — kunde anses befogad med hänsyn till den stegring av levnadskostnaderna, som dittills ägt rum.

Styrelsen framhåller, att, sedan styrelsen slutfört sin utredning av den 28 november 1940, levnadskostnadstalet undergått ytterligare höjning. Den 1 januari 1941 fastställdes sålunda nämnda tal till 130 och den 1 april samma år till 140. Den 1 juli 1941 förblev levnadskostnadstalet oförändrat och utgjorde alltså för närvarande 140. Stegringen från 108 till 140 innebure, att levnads-

kostnaderna under tiden från den 1 juli 1939 till den 1 april och den 1 juli 1941 stigit med 29.6 procent för en familj med den sammansättning och i det inkomstläge, som avsåges i socialstyrelsens indexberäkningar. För att erhålla en åtminstone ungefärlig föreställning om hur levnadskostnadsstegringen för speciellt det klientel, varom nu vore fråga, förhölle sig till den stegring, som kunde utläsas ur socialstyrelsens indexberäkningar, hade pensionsstyrelsen verkställt utredning. Därav framginge, att levnadskostnadernas ökning för understödstagare under tiden den 1 juli 1939 till den 1 juli 1941 kunde beräknas utgöra 29.9 procent, d. v. s. ungefär samma procenttal, varmed — såsom nyss nämnts — det allmänna levnadskostnadstalet stigit under samma tid. De av pensionsstyrelsen utförda beräkningarna kunde givetvis, i avsaknad av en grundläggande budgetundersökning, icke hava något värde såsom exakt bestämning av levnadskostnadernas ökning för tilläggs pensionärer samt innehavare av invalidunderstöd och barnbidrag men torde dock giva vid handen, att socialstyrelsens indexberäkningar kunde anses i stort sett angiva den ungefärliga levnadskostnadsstegringen även för personer med mycket låga inkomster. En mera exakt mätare av levnadskostnadsstegringen syntes — med hänsyn till dyrtidstilläggets hittillsvarande konstruktion — icke erforderlig.

Pensionsstyrelsen har härefter, såvitt angår dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, anfört:

Då den höjning av levnadskostnaderna, som ägt rum sedan tiden före den under hösten 1939 inträdande krisen, utgör inemot 30 procent, synes ingen tvekan kunna råda om att skäligen kompensation härför icke uppnås med nuvarande två månadstillägg, innebärande $16\frac{2}{3}$ procents förhöjning å ifrågasvarande förmåner. Det torde också vara klart, att en kompensation med 50 procent av levnadskostnadernas stegring, som beträffande vissa löntagare tillämpas för tiden från och med den 1 januari 1941, icke kan anses utgöra en skäligen beräkningsgrund beträffande de folkgrupper, varom nu är fråga. På grund av vad sålunda anförts torde — därest andra åtgärder icke vidtagas för beredande av särskild ekonomisk hjälp åt därtill behövande innehavare av tilläggs pension, invalidunderstöd och barnbidrag — förut beslutat dyrtidstillägg för år 1941 å vissa folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag böra höjas med ytterligare ett månadsbelopp av förmånen ifråga eller alltså till en fjärdedel av pensionens, understödets eller bidragets årliga belopp. Utbetalningen av det extra månadsbeloppet torde böra verkställas i december, ehuru enligt vad pensionsstyrelsen inhämtat från generalpoststyrelsen en utbetalning av dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd under denna månad är förenad med synnerligen stora svårigheter.

Pensionsstyrelsen har i förevarande sammanhang berört vissa av dyrtidstilläggets konstruktion föranledda olägenheter, vilka visserligen för närvarande icke vore särskilt framträdande men som erhöle ökad betydelse i den mån dyrtidskompensationen skedde genom ytterligare utbetalning av månadstillägg. Härutinnan har styrelsen anfört:

Beträffande såväl tilläggs pension och invalidunderstöd som barnbidrag gäller, att förmånens storlek i viss utsträckning bestämmes av vederbörandes egen inkomst. Från förmånens maximibelopp avdrages nämligen 70 procent av vederbörandes årsinkomst, i den mån denna överstiger visst belopp (den »fria» inkomsten). På grund av denna avdragsregel sjunker förmånens belopp

med stigande inkomst till dess vid en viss inkomstgräns förmånen alldeles upphör. Då nuvarande dyrtidstillägg höjer ifrågavarande förmåner med $16\frac{2}{3}$ procent, innebär detta för förmånstagare med egen inkomst att förmånens med samma procent förhöjda maximibelopp minskas med $81\frac{2}{3}$ procent av årsinkomsten, i den mån denna överstiger det »fria» beloppet. Ett dyrtidstillägg motsvarande 25 procent av förmånen i fråga skulle höja avdragsprocenten till 87.5. Antydda olägenheter skulle — utan mera vittgående ändringar i folkpensioneringslagen — kunna mildras genom att, i stället för ett ytterligare månadsbelopp, ett fixt tillägg lika för alla infördes. Med hänsyn bland annat till att ett procentuellt tillägg i regel torde bringa störst hjälp åt de pensionstagare, som ha det sämst, har pensionsstyrelsen i sakens nuvarande läge ansett, att ett ytterligare månadsbelopp vore att föredraga framför ett fixt tillägg, desto mera som vissa omständigheter motverka de ofördelaktiga verkningarna av ett procentuellt tillägg. Sålunda må framhållas, att av Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1937 fastställda värden å naturaförmåner ligga betydligt under de nu gällande. Vidare torde som allmän regel kunna sägas att pensionsmyndigheterna uppskatta arbetsinkomst och därmed jämförliga inkomster i underkant, i varje fall till lägre belopp än de som utgå under nu rådande exceptionella förhållanden. Annorlunda torde emellertid förhållandet ligga till med penninginkomster (pensioner, livräntor o. d.) som utgå med bestämda belopp. Även i dylika fall har styrelsen i sin verksamhet som beslutande myndighet tillämpat vissa bedömningsregler, som äro ägnade att mildra ovan antydda olägenheter. Sålunda har styrelsen icke funnit skäl att vid inkomststoppskattning enligt 7 § lagen om folkpensionering räkna det allenast för år 1941 bestämda dyrtidstillägget å blindhetsersättning såsom inkomst för blinda pensionssökande. Ej heller har styrelsen vidtagit åtgärder för minskning av blindas tilläggspensioner, invalidunderstöd eller barnbidrag av den anledningen att blindhetsersättningen för år 1941 höjts med dyrtidstilläggets belopp. En annan bedömningsgrund skulle i själva verket beträffande vissa blinda ha i väsentlig mån förminskat betydelsen av det ekonomiska stöd statsmakterna avsett att lämna de blinda genom dyrtidstillägg å blindhetsersättning.

Samma ståndpunkt som i fråga om dyrtidstillägg å blindhetsersättning har pensionsstyrelsen intagit beträffande rent tillfälliga gratifikationer, som av arbetsgivare lämnats förutvarande anställda såsom tillskott till från arbetsgivaren utgående pensioner.

Då pensionsstyrelsen hittills icke såsom inkomst medtagit för år 1941 beslutat dyrtidstillägg å blindhetsersättning och andra mera tillfälliga inkomsttillägg, torde detta få anses stå i överensstämmelse med 7 § lagen om folkpensionering eller i varje fall med grunderna för detta lagrum. I den mån dyrtiden fortsätter och ifrågavarande tillägg tendera att bli bestående, får pensionsstyrelsen svårare att underlåta medräknande av dessa tillägg såsom inkomst enligt folkpensioneringslagen. Om emellertid dylika inkomstförbättringar, vilka kunna väntas bli beständiga endast av den orsaken att något slut på den ekonomiska krisen ej kan skönjas, kunde förväntas för dessa inkomsttagare medföra försämrad folkpension, skulle detta otvivelaktigt medföra högst otillfredsställande resultat ej blott i förhållande till dem som åtnjuta naturaförmåner eller eljest erhålla automatisk kompensation för dyrtiden utan även med hänsyn till arbetsgivares benägenhet att lämna förutvarande arbetare pensionstillägg. Dessutom må framhållas, att en dylik anordning knappast skulle kunna bli rättvis, enär det alltför ofta torde bli beroende på en slump, om pensionsstyrelsen får reda på att tillägg utgår eller att utgående tillägg förhöjts. Det synes därför under nuvarande förhållanden angeläget, att dylika tillägg icke tillåtas inverka på storleken av folkpension r, invalidunderstöd

och barnbidrag. Detsamma torde gälla även andra i anledning av nuvarande exceptionella förhållanden utgående tillägg, vilka redan från början framstått som mera varaktiga, såsom det sedan januari 1941 utgående kristillägget å statliga pensioner samt av kommuner och enskilda särskilt beslutade eller enligt tidigare bestämmelser på grund av den skärpta krisen utanordnade pensionstillägg. För pensionsstyrelsen vore det därför synnerligen önskvärt att från statsmakternas sida erhålla ett uttalande — författnings form torde måhända kunna undvaras — att kristillägg å statliga pensioner samt med sådana tillägg jämförliga inkomsttillskott tillsvidare icke böra anses såsom inkomst enligt 7 § lagen om folkpensionering, vilket lagrum är tillämpligt även vid beräkning av inkomst enligt förordningen om invalidunderstöd och lagen om barnbidrag.

I fråga om ytterligare dyrtidstillägg å blindhetsersättning har pensionsstyrelsen i sin skrivelse den 30 augusti 1941 erinrat där- om, att rätten till blindhetsersättning icke vore förenad med behovsprövning i egentlig mening. Sålunda vore ersättningen icke såsom tilläggspension, invalidunderstöd och barnbidrag graderad efter vederbörandes inkomst utan utginge till envar, som förklarats berättigad till ersättningen ifråga, med ett fixt belopp av 500 kronor om året. Utesluten från rätt till blindhetsersättning vore, vad anginge ekonomiska förhållanden, endast den, vars egen eller vars försörjningspliktiga anhörigas ekonomiska ställning vore sådan, att blindhetsersättning rimligen icke borde utgå till honom. Dessa bestämmelser medförde, att blindhetsersättning utginge även till blinda, vilka icke vore i behov av ersättningens fulla belopp för täckandet av sina nödvändiga levnadskostnader. Huruvida de blindas levnadskostnader, i den del de icke utgjorde kostnad för det egentliga livsuppehållet utan speciellt orsakats av blindheten, vore av sådan natur, att de genom krisen undergått någon i jämförelse med övriga kostnader avsevärd stegring, undandroge sig pensionsstyrelsens bedömande. I detta sammanhang har styrelsen vidare framhållit, att dyrtidstillägget å blindhetsersättning under innevarande år redan med nuvarande bestämmelser utginge med 83 kronor 34 öre, vilket ungefär motsvarade den kompen- sation för dyrtiden, som folkpensionärer med högsta tilläggspension i billigaste ortsgrupp komme att erhålla, om dyrtidstillägget å folkpensioner bestäm- des till tre extra månadsutbetalningar av pensionen. På grund av vad sålun- da anförts syntes det styrelsen kunna ifrågasättas, huruvida tillräckliga skäl föreläge att i anledning av dyrtiden höja blindhetsersättningen efter samma grunder som folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag. Å andra sidan torde man kunna utgå ifrån att huvuddelen av de blinda befunne sig i ett sådant ekonomiskt läge, att utbetalning av ett ytterligare månadstillägg för år 1941 framstode som önskvärt. För sin del ansåge styrelsen ock, att övervä- gande skäl talade för att så skedde. Vid sådant förhållande skulle det sam- manlagda dyrtidstillägget till envar blind, som åtnjöte blindhetsersättning, för år 1941 uppgå till 125 kronor.

Beträffande kostnaderna för ytterligare dyrtidstillägg har pensionsstyrelsen anført, att kostnaderna för en extra månadsutbetalning under december månad med stöd av uppgifter rörande kostnaderna för dyr-

tidstillägg under första halvåret 1941 kunde antagas uppgå beträffande folkpensioner och invalidunderstöd till omkring 12.5 miljoner kronor, varav på staten omkring 10 miljoner kronor, samt beträffande barnbidrag (barntillägg) till omkring 1 miljon kronor, varav på staten omkring 850,000 kronor. Kostnaden för varje extra månadsutbetalning av blindhetsersättning kunde uppskattas till 135,000 kronor, vilken kostnad helt komme att belasta statsverket. Härtill komme ersättning åt postverket för utbetalning av dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd, vilken kostnad torde böra beräknas till 64,500 kronor.

Yttranden över pensionsstyrelsens skrivelse den 30 augusti 1941.

Över pensionsstyrelsens skrivelse den 30 augusti 1941 hava, efter remiss, yttranden avgivits av socialstyrelsen, statskontoret, generalpoststyrelsen, socialvårdskommittén, svenska stadsförbundet och svenska landstingsförbundet. Svenska landskommunernas förbund, som jämväl erhållit tillfälle att yttra sig i ärendet, har icke begagnat sig därav.

Folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag.

Beträffande pensionsstyrelsens uträkningar rörande levnadskostnadsstegringen för pensionärer och med dem jämförda har *socialstyrelsen* framhållit, att verkställda beräkningar syntes giva vid handen, att nämnda stegring under tiden den 1 juli 1939 till den 1 juli 1941 uppgått till 25 å 30 procent. Socialstyrelsen hade därför icke anledning att göra invändning mot det resultat, vartill pensionsstyrelsen därutinnan kommit. Socialstyrelsen har vidare anfört:

Det är visserligen sant, att levnadskostnaderna icke stegrats i samma utsträckning för samtliga folkpensionärer. För pensionärer med inkomst i form av naturaförmåner har inkomsten fastställts på grundval av de tidigare gällande lägre priserna å de åtnjutna förmånerna. Det kunde då tänkas vara lämpligt att för dessa pensionärer fastställa ett lägre dyrtidstillägg än för övriga. Av olika skäl är det emellertid omöjligt att nu verkställa en teknisk omräkning av pensionsbeloppen för ifrågavarande folkpensionärer eller att fastställa nytt pensionsbelopp, grundat på ny ansökan. Lika litet som man alltså nu, då det gäller att bedöma frågan om ett ytterligare dyrtidstillägg till folkpensionärerna under innevarande år, kan taga hänsyn till att vissa pensionärer fått en fördelaktigare ställning genom att de uppbära vissa naturaförmåner, kan man göra någon åtskillnad av den anledningen, att vissa pensionärer under nuvarande konjunkturer på arbetsmarknaden tillföras icke oväsentligt större inkomster av arbete än vad som antogs vid fastställandet av deras pensionsbelopp. Hänsyn till dessa olika omständigheter får i stället tagas vid avgörandet i en framtid av frågan, om en ändring av nuvarande bestämmelser angående inkomstberäkningen skall genomföras enbart medelst en teknisk omräkning av inkomstbeloppet eller genom ett helt nytt ansökningsförfarande.

Även *socialvårdskommittén* har funnit de av pensionsstyrelsen verkställda summariska beräkningarna rörande understödstagarnas levnadskostnader icke föranleda någon erinran. Efter att hava erinrat om den rabattering på mjölk och smör, som för närvarande lämnades, har kommittén förklarat sig hålla för troligt, att de nuvarande faktiska levnadskostnaderna för pensionärerna icke komme att ytterligare minskas genom rabatteringsåtgärder så länge nuvarande krisläge bestode, i varje fall icke i mera betydande grad. Man borde därför nu utgå från den levnadskostnadsnivå, som det av pensionsstyrelsen framlagda siffermaterialet utvisade.

Pensionsstyrelsens förslag att ytterligare dyrtidskompensation skall beviljas har godtagits i samtliga yttranden, ehuru dock i några yttranden betonats, att vissa olägenheter äro förenade med en anordning, som innebär procentuella tillägg å utgående förmåner.

I fråga om storleken av skälig kompensation för dyrtiden har erinran mot pensionsstyrelsens förslag om en ytterligare månadsutbetalning icke framställts i yttrandena. *Socialstyrelsen* har påpekat att, då levnadskostnadsstegringen låge mellan 25 och 30 procent, kompensation med ett ytterligare månadsbelopp kunde anses skälig. Därigenom komme nämligen dyrtidstillägg till pensionstagarna under innevarande år att utgå med tillhoppa 25 procent, vilket ju ungefär motsvarade den för dem inträdda prisstegringen, så långt denna på det nu föreliggande materialet kunde bedömas.

Pensionsstyrelsens förslag rörande tidpunkten för utbetalning av ytterligare dyrtidstillägg — under december månad — har tillstyrkts eller lämnats utan erinran. *Generalpoststyrelsen*, som visserligen icke motsätter sig förslaget, har dock anfört vissa betänkligheter. Härom har styrelsen yttrat:

December månad är för postanstalternas vidkommande den mest arbets-tyngda under hela året. Förutom den trafikökning, som förorsakas av julen och årsskiftet, är antalet folkpensionsutbetalningar under denna månad avsevärt större än under årets övriga månader, när pensionskvitton då inlösas för samtliga betalningsterminer (månad, kvartal, halvår och år). Sålunda inlöstes i december 1940 582,000 pensionskvitton mot cirka 395,000 per månad under de två första kvartalsmånaderna. Arbetet med folkpensionsgöromålen vid postanstalternas blir under utbetalningsperioden i december månad innevarande år särskilt krävande, när då, samtidigt med utbetalningen av pensioner, cirka 430,000 nya kvittenshäften för femårsperioden 1942—1946 skola utlämnas. En utbetalning av dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd under sagda månad skulle därför föranleda synnerligen stora svårigheter.

Förslaget om ytterligare dyrtidstillägg jämväl å blindhetsersättningar har avstyrkts av statskontoret men tillstyrkts eller lämnats utan erinran i övriga yttranden. *Statskontoret* har erinrat, att redan enligt gällande bestämmelser dyrtidstillägg å blindhetsersättning utginge med ett belopp, vilket i runt tal motsvarade den kompensation för dyrtiden, som folkpensionär med högsta tilläggs pension i billigaste ortsgrupp komme att erhålla, om dyrtidstillägget å folkpension bestämdes till tre extra månads-

utbetalningar av pensionen. Tillräckliga skäl syntes därför icke föreligga för en ytterligare förhöjning under innevarande år av blindhetsersättningen. *Socialstyrelsen* har däremot framhållit, att anledning saknades att göra åtskillnad mellan blindhetsersättningen, å ena, samt övriga förmåner, å andra sidan. *Socialvårdskommittén* har givit uttryck åt samma uppfattning.

Beträffande *k o s t n a d s f r å g a n* har *svenska landstingsförbundet* framhållit, att i stället för att, såsom avsikten tidigare varit, landstingens utgifter för hithörande ändamål år från år skulle minskas, en icke oväsentlig höjning av desamma i stället komme att inträda. Detta måste bli synnerligen kännbart i nuvarande situation, då landstingens övriga utgifter vore stadda i stark stegring.

Generalpoststyrelsen har vitsordat, att ersättning till postverket för dess bestyr för utbetalning av ett extra dyrtidstillägg borde beräknas till 64,500 kronor.

Departements-
chefen.

Då beslut i början av innevarande år fattades om dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd, barnbidrag och blindhetsersättningar, bestämdes storleken av dyrtidstilläggen med hänsyn till det förhållandet, att *socialstyrelsens* levnadskostnadsindex från den 1 juli 1939 till den 1 oktober 1940 höjts från 108 till 126, d. v. s. med $16\frac{2}{3}$ procent. Dyrtidstillägget fastställdes därvid till två månadsutbetalningar av de olika förmånernas årsbelopp, vilket motsvarade just $16\frac{2}{3}$ procent av nämnda belopp.

Levnadskostnadsindex har sedermera stigit ytterligare, så att detsamma den 1 juli 1941 uppgick till 140. Levnadskostnaderna hava sålunda sedan tiden närmast före krigsutbrottet blivit höjda med 29.6 procent. Nämnda procenttal avser visserligen, liksom *socialstyrelsens* levnadskostnadsindex överhuvud, levnadskostnaderna för en familj med en årsinkomst av omkring 3,500 kronor; med hänsyn till vad pensionsstyrelsen, *socialstyrelsen* och *socialvårdskommittén* i ärendet anfört förefaller det emellertid, som om den levnadskostnadsökning, vilken inträtt för pensionstagare och därmed jämställda understödstagare, varit av ungefär samma storleksordning.

Pensionsstyrelsen har nu föreslagit, att ytterligare dyrtidstillägg under innevarande år skall beviljas. Då de förmånstagare, om vilka nu är fråga, i allmänhet hava en mycket låg inkomst, finner jag, i likhet med pensionsstyrelsen, det icke rimligt, att de skola behöva nöja sig med en dyrtidskompensation, som icke nämnvärt överstiger 50 procent av levnadskostnadernas stegring. Ytterligare kompensation, utöver nu utgående $16\frac{2}{3}$ procent av förmånernas årsbelopp, har också tillstyrkts i de i ärendet avgivna yttrandena — såvitt angår de understödstagare, som åtnjuta folkpension, invalidunderstöd eller barnbidrag, utan meningsskiljaktighet. Beträffande de blinda har statskontoret däremot anmält avvikande mening samt ansett ytterligare dyrtidstillägg icke böra utgå. Oaktat blindhetsersättningen utgår utan behovsprövning i egentlig mening, torde huvuddelen av de blinda emellertid vara i det läge, att de äro i stort behov av ytterligare dyrtidstillägg. Jag finner mig där-

för böra föreslå, att de blinda nu skola tillgodoses med dyrtidstillägg i samma utsträckning som folkpensionärerna.

Ehuru vissa olägenheter, såsom pensionsstyrelsen påvisat, äro förenade med beviljandet av procentuella dyrtidstillägg å utgående förmåner av ifrågavarande slag, synas tillräckliga skäl för att söka någon annan lösning för närvarande icke föreligga.

Viss tvekan synes mig kunna råda beträffande storleken av den ytterligare dyrtidsersättningen. De inkomster, om vilka här är fråga, hålla sig på den lägsta för livsuppehälle nödvändiga nivån och någon nämnvärd förmåga att bära en stegring av levnadskostnaderna kan för dessa grupper av inkomsttagare icke anses föreligga. De skäl, som i fråga om andra grupper tala för en begränsning av kompensationen för stigande levnadskostnader, kunna sålunda i detta fall icke anföras. Då levnadskostnadsökningen, enligt vad förut anförts, uppgår till i det närmaste 30 procent samt tillräcklig kompensation för dyrtiden icke i annan ordning torde lämnas, är å ena sidan ett extra månadsbelopp av förmånerna, varigenom sammanlagt 25 procents tillägg skulle beviljas, i underkant, men två månadsbelopp, varigenom tillhoppa $33\frac{1}{3}$ procents tillägg skulle utgå, för mycket. Jag skulle gärna hava sett, att det varit möjligt att gå en medelväg. Med hänsyn, såvitt angår folkpensioner och invalidunderstöd, till att utbetalningarna därav skola verkställas genom postverkets försorg samt att utbetalning av annat än helt månadsbelopp stöter på stora administrativt-tekniska svårigheter, har jag funnit mig böra stanna vid att föreslå, att ytterligare dyrtidstillägg, avseende senare hälften av innevarande år, beviljas med belopp, som motsvarar en månadsutbetalning av den förmån, varom fråga är. Utbetalningen synes böra äga rum i december månad.

Beträffande nu ifrågavarande dyrtidstillägg torde i tillämpliga delar böra gälla samma regler som föreskrivits för redan bestämda dyrtidstillägg. Föreskrifter i ämnet hava upptagits i en lag om förhöjt dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag samt i en förordning om förhöjt dyrtidstillägg å blindhetsersättning. Närmare redogörelse för innehållet i författningarna, vilka anslutits till gällande bestämmelser, synes icke erforderlig.

Kostnaderna för de föreslagna dyrtidstilläggen torde böra bäras i samma ordning som kostnaderna för förut beslutade tillägg, d. v. s. såvitt angår tillägg å blindhetsersättning helt av staten samt i övrigt av staten med bidrag, såvitt angår barnbidrag, av kommunerna samt i fråga om folkpensioner och invalidunderstöd av kommuner och landsting.

Statsverkets kostnader synes, i enlighet med pensionsstyrelsens beräkningar, kunna uppskattas till 10 miljoner kronor beträffande folkpensioner och invalidunderstöd, 850,000 kronor i fråga om barnbidrag samt 135,000 kronor såvitt angår blindhetsersättningar. Härtill kommer 64,500 kronor såsom ersättning åt postverket för utbetalning av dyrtidstillägg å folkpensioner och invalidunderstöd. Nu omförmälda belopp torde böra bestridas från de för budgetåret 1941/1942 beviljade förslagsanslagen för ifrågavarande ändamål.

I anslutning till vad pensionsstyrelsen i förevarande sammanhang anför

rörande vissa av dyrtidstilläggens konstruktion föranledda olägenheter vill jag uttala, att kristillägg å statliga pensioner samt med sådana tillägg jämförliga inkomsttillskott tills vidare vid tillämpning av 7 § lagen om folkpensionering icke böra anses utgöra inkomst.

Under återopande av vad i det föregående anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels antaga förenämnda förslag till

1) lag om förhöjt dyrtidstillägg å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag samt

2) förordning om förhöjt dyrtidstillägg å blindhetsersättning,

dels medgiva, att de för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslagen till *Bidrag till folkpensioner och invalidunderstöd m. m., Barnbidrag och Ersättning åt blinda m. m.* må få tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för utbetalning av de i det föregående omförmälda ytterligare dyrtidstilläggen å respektive folkpensioner och invalidunderstöd, barnbidrag samt blindhetsersättningar,

dels ock medgiva, att det för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslaget till *Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar* må få tagas i anspråk för bestridande av kostnaderna för postverkets bestyr med utbetalning av de i det föregående omförmälda ytterligare dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sten-Erik Heinrici.